



Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

REZIME

IZVJEŠTAJA O SPROVOĐENJU STRATEGIJE ZA PREVENCIJU I ZAŠTITU DJECE OD NASILJA SA AKCIONIM PLANOM 2017-2021, ZA 2017.GODINU

Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja obuhvata period 2017–2021. godine. Primjenjuje se na svu djecu uzrasta 0–18 godina, bez obzira na rod, državljanstvo, nivo funkcionalnih sposobnosti ili seksualnu orijentaciju.

U izradi izvještaja o sprovođenju Strategije učestvovala je međuresorna radna grupa, u čijem sastavu su pored predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja, koje je koordiniralo izradom Izvještaja, učestvovali predstavnici Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Ministarstva pravde, Ministarstva kulture, Ministarstva unutrašnjih poslova, Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i predstavnik NVO.

Novina u pristupu u sprovođenju strategije predstavlja da se kordinatori implementacije strategije smjenjuju po principu rotacije i to: MRSS za 2017. godinu, Ministarstvo prosvjete za tekuću 2018. godinu, Ministarstvo zdravlja za 2019. godinu, Ministarstvo unutrašnjih poslova za 2020. godinu. Tako svako ministarstvo prepoznaje svoju odgovornost i ulogu u zaštiti djece od nasilja.

NAJZNAČAJNIJI REZULTATI NAKON GODINU DANA IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE

- Broj prijava djece žrtava nasilja centrima za socijalni rad između 2016 i 2017. godine povećan je za 20%;
- Broj prijava za zanemarivanje djece centrima za socijalni rad između 2016 i 2017. godine povećan je za 39%;
- Program “Porodični saradnik” koji ima za cilj da podrži porodice u riziku i spriječi izdvajanje djece iz porodica, finansira Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Programom je u toku 2017 godine obuhvaćeno 70 porodica i 150 djeca. Program se sprovodi u šest opština, u Podgorici, Bijelom Polju, Hercegovini, Kotoru, Tivtu i Budvi.
- Ministarstvo zdravlja pristupilo je jačanju patronažne službe i izradi internog protokola o postupanju zdravstvenih ustanova u prevenciji i reagovanju na nasilje nad djecom;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Smjernice za postupanje nadležnih institucija u slučajevima prepoznavanja i procesuiranja dječijih brakova i vanbračnih zajednica;
- NVO “Udruženje Roditelji” je pokrenuo prvu nacionalnu anonimnu i besplatnu SOS Roditeljsku liniju;
- Pokrenuta je kampanja “Zaustavimo nasilje” u februaru 2017. godine uz podršku UNICEF i Telenor Fondacije;
- Održane su brojne obuke za stručne radnike, mnoge od njih u saradnji sa NVO sektorom, ili uz podršku UNICEF i finansijsku podršku EU.
- Urađene su procedure za zaštitu djece za nekoliko ustanova gdje djeca borave. Tako su usvojene procedure za zaštitu djece u Dječijem domu “Mladost” u Bijeloj, zatim su slične procedure usvojene od strane dnevnih i resursnih sredstava za djecu sa smetnjama u razvoju;

Od ukupnog broja planiranih aktivnosti koje su predviđene za 2017. godinu, realizovano je 88 % (od 33 aktivnosti realizovano je 29).

Završena je realizacija 9 aktivnosti, a kontinuirano se sprovodi 20 aktivnosti. Nijesu realizovane 4 planirane aktivnosti i to:

U Ministarstvu rada i socijalnog staranja nije formirana Direkcija za zaštitu djece ali je nacrtom Pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta predviđeno formiranje Direkcije do kraja 2018. godine.

Aktivnosti koje se odnose na planirane obuke medija o pravima djeteta kao i pružanje informacija putem medija o nasilju nad djecom takođe nijesu realizovane. (Zaduženo je Ministarstvo kulture)

Takođe nije urađena analiza zakonskog okvira o nasilju nad djecom u Crnoj Gori koja treba da identifikuje potrebne izmjene u zakonima ili potrebu donošenja novih zakonskih rješenja koja bi regulisala ovu problematiku. (Zaduženo MRSS, MPA, MP, MZ)

Ono što je važno istaći vezano za Strategiju prevencije i zaštite djece od nasilja jesu njihovi specifični strateški ciljevi, i to:

Cilj 1: Unapređenje zakonodavstva i sprovođenje politika koje djecu štite od svih oblika nasilja;

Cilj 2: Unapređenje institucionalnog okvira za profesionalnu, kvalitetnu i efikasniju brigu i zaštitu djeteta;

Cilj 3: Osnaživanje pravosudnog sistema za zaštitu djece od nasilja i za rad u najboljem interesu djetet ;

Cilj 4: Pokretanje promjena u društvenim normama koje prihvataju, opraštaju ili ignorišu nasilje;

Cilj 5: Razvijanje životnih vještina i otpornosti kod djece kako bi se spriječilo nasilje i njegove posljedice;

Cilj 6: Kreiranje sistema za monitoring, evaluaciju i istraživanje.

PREPORUKE ZA NAREDNE FAZE SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

Ono što nam predstoji u narednom periodu, a od velikog je značaja za sveobuhvatno sprovođenje strategije je prevashodno:

- Osnivanje i operacionalizovanje Nacionalne Dječije kuće za djecu žrtve nasilja - potrebno obezbijediti finansijska sredstva i bolju međuresornu koordinaciju
- Izrada analize zakonskog okvira o nasilju nad djecom u Crnoj Gori za što je potrebno obezbijediti finansijska sredstva za konsultanta
- Institucionalizacija usluge "Porodični saradnik"- potrebno obezbijediti finansijska sredstva za proširenje programa na sve opštine u Crnoj Gori do 2021.godine
- Širenje programa roditeljstva - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za proširenje programa na sve opštine u Crnoj Gori
- Razvijanje programa jačanja savjetodavnih usluga za tretman i psihosocijalni podršku žrtvama - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za obuke zaposlenih u zdravstvenom sektoru i organizovati pružanje usluge.
- Izrada i implementacija specijalizovane obuke psihijataru i psihologu za obavljanje forenzičkog intervjua sa žrtavama nasilja - potrebno obezbijediti finansijska sredstva i organizovati obuku.
- Razvijanje kvalitetnih usluga za rad sa počiniocima nasilja nad djecom - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za obuke i organizovati pružanje usluge u okviru zdravstvenog sistema

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU

Podgorica, septembar 2018.godine

Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja obuhvata period 2017–2021. godine. Primjenjuje se na svu djecu uzrasta 0–18 godina, bez obzira na rod, državljanstvo, nivo funkcionalnih sposobnosti ili seksualnu orijentaciju. Ovdje su takođe predstavljene i mjere za intenziviranje rada na zaštiti i drugim vidovima pomoći djeci i adolescentima koji su bili izloženi nasilju ili seksualnom zlostavljanju.

Vlada Crne Gore zbog prve strategije koja se bavi prevencijom i zaštitom djece od nasilja ima jasan i koordinisan pristup za jačanje odgovora sistema za nasilje nad djecom.

Crna Gora je postala zemlja predvodnica Globalnog partnerstva za nasilje nad djecom. Time je Vlada poslala još jednu jasnu poruku o posvećenosti zaustavljanja nasilja nad djecom. Crna Gora je predstavila rezultete svog rada na ovom polju u februaru 2018. godine u Stokholmu a posebno rad multidisciplinarnih operativnih timova za zaštitu od porodičnog nasilja i nasilja nad djecom.

Opšti cilj Nacionalnog strateškog okvira za prevenciju i zaštitu djece od nasilja u Crnoj Gori (2017-2021) jeste ojačati ulogu nacionalnog sistema u okviru multidisciplinarnog odgovora u: prevenciji nasilja i zaštiti fizičkog i mentalnog zdravlja djece koja su izložena nasilju ili su u riziku od nasilja; pružanju njege i usluga za djecu žrtve nasilja i ublažavanju zdravstvenih i drugih negativnih posljedica nasilja.

U izradi izvještaja o sprovođenju Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja sa Akcionim planom 2017-2021, za 2017. godinu učestvovala je međuresorna radna grupa, u čijem sastavu su pored predstavnika Ministarstva rada i socijalnog staranja, koje je koordiniralo izradom Izvještaja, učestvovali predstavnici Ministarstva prosvjete, Ministarstva zdravlja, Ministarstva pravde, Ministarstva kulture, Ministarstvo unutrašnjih poslova, i predstavnik NVO.

Novina u pristupu za sprovođenje strategije

Izrada i sprovođenje programa mjera iz strategije podrazumijeva međusektorski pristup na svakom nivou, lokalnom ali i nacionalnom. S toga smo došli na ideju da se kordinatori implementacije strategije smjenjuju po principu rotacije i to: MRSS za 2017. godinu, Ministarstvo prosvjete za tekuću 2018. godinu, Ministarstvo zdravlja za 2019. godinu, Ministarstvo unutrašnjih poslova za 2020. godinu. Tako svako ministarstvo prepoznaje svoju odgovornost i ulogu u zaštiti djece od nasilja.

Najznačajniji rezultati nakon godinu dana implementacije Strategije:

- Broj prijava djece žrtava nasilja centrima za socijalni rad između 2016 i 2017. godine povećan je za 20%;
- Broj prijava za zanemarivanje djece centrima za socijalni rad između 2016 i 2017. godine povećan je za 39%;
- Program “Porodični saradnik” koji ima za cilj da podrži porodice u riziku i spriječi izdvajanje djece iz porodica, finansira Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Programom je u toku 2017 godine obuhvaćeno 70 porodica i 150 djece. Program se sprovodi u 6 opština, Podgorici, Bijelom Polju, Herceg Novom, Kotoru, Tivtu i Budvi.
- Ministarstvo zdravlja pristupilo je jačanju patronažne službe i izradi internog protokola o postupanju zdravstvenih ustanova u prevenciji i reagovanju na nasilje nad djecom;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova donijelo je Smjernice za postupanje nadležnih insitucija u slučajevima prepoznavanja i procesuiranja dječijih brakova i vanbračnih zajednica;
- NVO “Udruženje Roditelji” je pokrenuo prvu nacionalnu anonimnu i besplatnu SOS Roditeljsku liniju;
- Pokrenuta je kampanja “Zaustavimo nasilje” u februaru 2017. godine uz podršku UNICEF, i Telenor Fondacije;
- Održane su brojne obuke za stručne radnike, mnoge od njih u saradnji sa NVO sektorom, ili uz podršku UNICEF.
- Urađene su procedure za zaštitu djece za nekoliko ustanova gdje djeca borave. Tako su usvojene procedure za zaštitu djece u Dječijem domu “Mladost” u Bijeloj, zatim su slične procedure usvojene od strane dnevnih i resursnih sredstava za djecu sa smetnjama u razvoju;

Zavšena je realizacija 9 aktivnosti, a kontinuirano se sprovodi 20 aktivnosti . Nijesu realizovane 4 planirane aktivnosti i to:

U Ministarstvu rada i socijalnog staranja nije formirana Direkcija za zaštitu djece ali je nacrtom Pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta predviđeno formiranje Direkcije do kraja 2018. godine.

Aktivnosti koje se odnose na planirane obuke medija o pravima djeteta kao i pružanje informacija putem medija o nasilju nad djecom takođe nijesu realizovane.(za sprovođenje aktivnosti zaduženo Ministarstvo kulture)

Takođe nije urađena analiza zakonskog okvira o nasilju nad djecom u Crnoj Gori koja treba da identifikuje potrebne izmjene u zakonima ili potrebu donošenja novih zakonskih rješenja koja bi regulisala ovu problematiku.(za sprovođenje aktivnosti zaduženo MRSS, MP, MZ,NVO)

Ono što je važno istaći vezano za Strategiju prevencije i zaštite djece od nasilja jesu njeni specifični strateški ciljevi, i to:

Cilj 1: Unapređenje zakonodavstva i sprovođenje politika koje djecu štite od svih oblika nasilja;

Cilj 2: Unapređenje institucionalnog okvira za profesionalnu, kvalitetnu i efikasniju brigu i zaštitu djeteta;

Cilj 3: Osnaživanje pravosudnog sistema za zaštitu djece od nasilja i za rad u najboljem interesu djeteta ;

Cilj 4: Pokretanje promjena u društvenim normama koje prihvataju, opraštaju ili ignorišu nasilje;

Cilj 5: Razvijanje životnih vještina i otpornosti kod djece kako bi se spriječilo nasilje i njegove posljedice;

Cilj 6: Kreiranje sistema za monitoring, evaluaciju i istraživanje.

Set zajedničkih indikatora o nasilju nad djecom usaglasila su sva relevantna ministarstva u okviru Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2017-2021. Indikatori o nasilju nad djecom su u procesu integrisanja u sofisticirani Integrirani informacijski sistem socijalnog staranja Ministarstva rada i socijalnog staranja. Potrebno je kontinuirano pratiti pokazatelje uspjeha u realizaciji ciljeva strategije.

Pokazatelji uspjeha u realizaciji ciljeva Strategije u vremenskom periodu od 2017. do 2021. godine

Pokazatelji uspjeha u realizaciji ciljeva ¹ :
1. Broj djece koja su izložena nasilju u porodici smanjen za 20 procenata do 2021. Krajem 2018.g. od strane MONSTAT a uz podršku UNICEF biće sprovedeno istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) koji će ispratiti napredak u ovoj oblasti. 2013.g. procenat djece starosti od 1-14 godina koja su bila izložena mentalnoj agresiji ili fizičkom kažnjavanju tokom prethodnog mjeseca iznosilo je 69,3%
2. Broj prijava djece žrtava nasilja² na nacionalnom nivou tokom jedne godine povećan za 10 procenata do 2021.

¹ Međunarodna praksa pravi razliku između (1) pokazatelja koji kvantifikuju stepen nasilja nad djecom tako što se mjeri rasprostranjenost to jest prevalenca nasilja nad djecom, i (2) pokazatelja koji ukazuju na stepen funkcionisanja takozvanog zaštitnog okruženja – pri čemu se ne misli samo na rad institucija već i na druge aktere koji omogućavaju sprečavanje i reagovanje na slučajeve nasilja, zlostavljanja i eksploatacije. Zaštitno okruženje obuhvata: kapacitete državnih organa da zaštite dijete; postojanje usluga za prevenciju, oporavak i reintegraciju; rasprostranjenost štetnih praksi, stavova i običaja u zajednici; razvijenost životnih vještina kod djece i nivo dječje participacije; kapacitete porodice i zajednice; i slično. (Izvor UNICEF (nije datirano). “Manual for the Measurement of Indicators of Violence against Children”. Interni dokument). Unaprijeđenim zaštitnim okruženjem, očekuje se da će se broj prijava nasilja povećati, jer to znači da će se smanjiti tolerancija na nasilje u društvu, da će se bolje prepoznavati slučajevi nasilja, da će se povećati spremnost za prijavljivanjem nasilja i povećati povjerenje u institucije da će adekvatno zaštititi žrtvu. Sa druge strane, očekuje se da će se na nivou društva smanjiti nasilje nad djecom, jer će nasilje u sve većoj mjeri biti neprihvatljivo za građane, a bolje funkcionisanje zaštitnog okruženja će odvratiti potencijalne počiniocce nasilja.

² Uključujući zanemarivanje

Broj djece žrtava nasilja prijavljenih centrima za socijalni rad iznosio je 471 (230 dječaka i 241 djevojčica) krajem 2017.g. Imajući u vidu da je ovaj broj bio 390 (188 dječaka, 202 djevojčica) krajem 2016.g., povećanje između 2016. i 2017.g. iznosi 20%.
3. Broj prijava slučajeva zanemarivanja djece na nacionalnom nivou tokom jedne godine povećan za 10 procenata do 2021. Krajem 2016.g. bilo je 122 slučaja zanemarivanja djeteta a krajem 2017.g. bilo je 170 slučaja, što je povećanje od 39%.
4. Broj prijava slučajeva seksualnog nasilja nad djecom na nacionalnom nivou tokom jedne godine povećan je za 10 procenata do 2021. Krajem 2016.g. bilo je 17 slučajeva seksualnog nasilja nad djecom po evidenciji centara za socijalni rad a krajem 2017.g. bilo je 15 slučajeva, što je smanjenje od 12%.
5. Percepcija djece u školama o učestalosti vršnjačkog nasilja povećana za 30 procenata do 2021. U cilju evidentiranja svih slučajeva nasilja u vaspitno – obrazovnim ustanovama Zavod za školstvo je prikupio broj takvih slučajeva. Svi slučajevi prijavljenog ili evidentiranog kao i protokolisanog nasilja su razmatrani.
6. Procenat građana koji smatraju da je neprihvatljivo tući dijete povećan za 30 procenata do 2021. Krajem 2016.g. 49% građana smatralo je da je neprihvatljivo tući dijete, na osnovu istraživanja o znanjima, stavovima i ponašanjima javnosti na temu nasilja nad djecom.
7. Povećanje dostupnosti usluge “porodični saradnik” na sve opštine u Crnoj Gori do 2021. Program Porodični saradnik se sprovodi u 6 opština Crne Gore (Bijelo Polje, Podgorica, Kotor, Tivat, Budva i Herceg Novi).Programom je obuhvaceno 70 porodica i 150djece.

8. Putem video-linka ispitano je minimum 50 posto slučajeva djece žrtava/svjedoka nasilja do 2021.

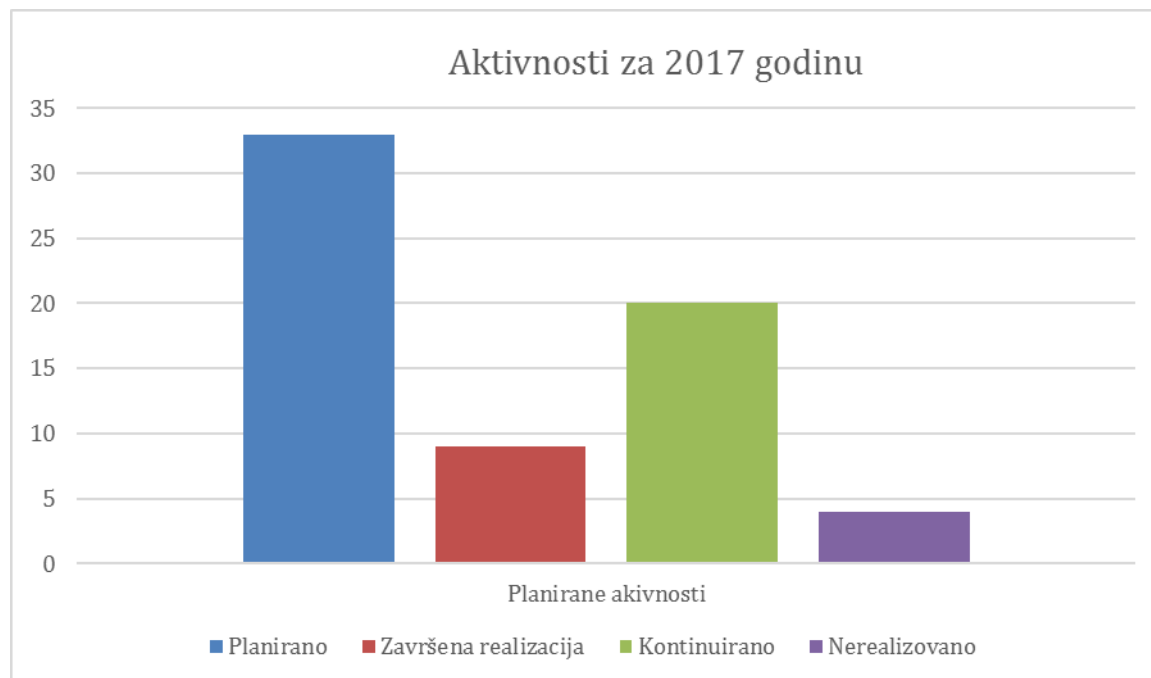
Prema podacima iz Izvještaja o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva za 2017. godine, u 2017. godini putem audiovizuelne tehnike primjerene potrebama djeteta i uz pomoć Stručne službe saslušano 9 djece-žrtvi u 3 Državna tužilaštva (ODT: Podgorica i Nišić; VDT Podgorica)

9. Recidivizam učinilaca seksualnih delikata protiv djece smanjen za 20 procenata do 2021.

U 2017. godini 1 lice je pravosnažno osuđeno koje je povratnik.

Od ukupnog broja planiranih aktivnosti koje su predviđene za 2017.godinu, realizovano je 88 % (od 33 aktivnosti realizovano je 29)³.

³ Brojevi koji su navedeni u tabeli pored aktivnosti odnose se na broj aktivnosti iz Akcionog plana.



Aktivnosti strategije su finansirane iz redovnih budžeta ministarstava, iz projekata međunarodnih organizacija, donacija i projekata NVO. Napominjemo da nijesmo bili u mogućnosti da uradimo presjek uložених finansijskih sredstava za pojedine realizovane aktivnosti u toku 2017. godine jer ranija metodologija nije predviđala prikaz utrošenih finansijskih sredstava za svaku aktivnost pojedinačno.

Tabelarni prikaz realizacije planiranih aktivnosti iz AP za 2017.godinu

Specifični strateški cilj 1: Unapređenje zakonodavstva i sprovođenje politika koje djecu štite od svih oblika nasilja										
Aktivnost koja utiče na realizaciju	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planiranja	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.(1.1)Unapređenje zakonodavstva i sprovođenje politika koje djecu štite od svih oblika nasilja		MRSS MP,MZ.NVO	2017	2019	Nije realizovana					
1.(1.2) Izmjena Zakona o radu koji sadrži odredbe da je uslov za zasnivanje radnog odnosa, za lica koja rade sa djecom, da nijesu osuđivana za djela	Pristupljeno izmjeni Zakona o radu,	MRSS	2017	2020	Realizacija u toku Ministarstvo rada i socijalnog staranja pristupilo je izmjenama i dopunama Zakona o					

teškog nasilja nad djecom					radu. Članom 18 stav 3 novog prijedloga zakona o radu propisano je : Ugovor o radu za obavljanje poslova koji podrazumijeva rad sa djecom ne može da se zaključi sa licem koje je osuđivano za djela seksualnog iskorišćavanja i seksualne zloupotrebe djece Prijedlog zakona upućen na davanje mišljenja Evropskoj komisiji.					
---------------------------	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

Specifični strateški cilj 2: Unapređenje insitucionalnog okvira za profesionalnu, kvalitetnu i efikasniju brigu i zaštitu djeteta									
1.(2.2)Povećanje kvaliteta i broja posjeta patronažnih sestara porodicama sa novorođenom djecom	Urađena analiza rada patronažnih službi u svim opštinama Crne Gore	MZ uz podršku UNICEF-a i NVO sektor	2017	2021	Realizovana aktivnost-urađena analiza rada patronažnih službi MZ uz podršku UNICEF-a je uradilo analizu rada patronažnih službi u svim opštinama u Crnoj Gori od maja do novembra 2017. godine. Preliminarna analiza je predstavljena predstavnicima zdravstvenog sektora u septembru 2017. godine dok je MZ saglasno da se krene u osnaživanje kapaciteta patronažnih sestara u				

					obavljanju svojih funkcija.					
2.(2.3) Kreiranje i implementacija sveobuhvatne obuke i edukacije zdravstvenih radnika koji rade i dolaze u dodir sa djecom, sa akcentom na izabrane pedijatre i ginekologe	Sprovedena obuka od 4-5. septembra 2017.godine. Planirane dodatne obuke i za 2018.god.	MZ NVO SOS Telefon Pg Asocijacija za preventivnu pedijatriju UNICEF EU	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi MZ u saradnji sa SOS telefonom PG i Asocijacijom za preventivnu pedijatriju, a uz podršku UNICEFa i EU sprovedo je obuku pedijatara za prepoznavanje seksualnog nasilja nad djecom. Planirane dodatne obuke za 2018. godinu.					

3.(2.8)Prilagođavanje rada multidisciplinarnih operativnih timova za zaštitu od nasilja	MRSS i ZZSZ uz podršku UNICEF-a i EU sprovelo analizu rada multidisciplinarnih operativnih timova za zaštitu od nasilja	MRSS	2017	2021	Realizovano u potpunosti za 2017. godinu MRSS je 2016.-2017.g. uz podršku UNICEF i EU sprovelo analizu rada multidisciplinarnih operativnih timova za zaštitu od porodičnog nasilja i nasilja nad djecom, sa fokusom na rad sa djecom, sa preporukama za unapređenje organizacije i rada.					
4.(2.9) Osmisliti i sprovesti obuku iz oblasti obavezne koordinacije i	MUP uz podršku NVO Centra za romske	MUP,MRS S, MZ i MPJ	2017	2021	Realizovano u potpunosti					

mehanizama upućivanja	inicijative, UNICEF-a, EU- a,vezano za procesuiranje slučajeva ranih brakova, donijelo Smjernice za postupanje nadležnih institucija				Tokom 2017.g. Ministarstvo unutrašnjih poslova je uz podršku NVO Centar za romske inicijative, UNICEF-a i EU, u pravcu realizacije obaveze iz Strategije zaštite od nasilja u porodici (2016-2020) vezano za procesuiranje slučajeva ranih brakova, donijelo Smjernice za postupanje nadležnih institucija u slučajevima prepoznavanja i procesuiranja dječjih brakova i vanbračnih zajednica, sa ciljem unapređenja zaštite djece od ovog vida nasilja. SOS telefon Podgorica je u saradnji sa Asocijacijom za					
----------------------------------	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

					preventivnu pedijatriju, a uz podršku UNICEFa i EU sproveo je obuku za predstavnike policije, socijalnih službi i pravosudnih organa iz Crne Gore na temu seksualnog zlostavljanja djece					
5.(2.10) Kadrovsko profilisanje i unapređenje službi koje rade na zaštiti djece	Nije formirana Direkcija za zaštitu djece u MRSS	MRSS	2017	2018	Nije realizovana Nacrtom Pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva rada i socijalnog staranja predviđeno je formiranje direkcije za zaštitu djece. Realizacija se planira do kraja 2018.g.					

6. (2.11) Jačanje kapaciteta zaposlenih u centrima za socijalni rad za zaštitu žrtava –kroz obuke nasilja	Obuke za jačanje kapaciteta zaposlenih implementirane -kontinuirana aktivnost	MRSS, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, NVO sektor	2017	2021	Aktivnost se kontinuirano sprovodi Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je, 20.09.2017. godine, objavio javni poziv za akreditaciju programa osnovne obuke za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad djecom.					
7.(2.12) Kreiranje i primjena politika i procedura za zaštitu djece u ustanovama za djecu	Politike i procedure kreirane i sprovedene	MRSS i NVO sektor	2017	2018	Aktivnost realizovana Radna grupa, kojom je predvodilo Ministarstvo rada i socijalnog staranja, a koja se sastojala od predstavnika Dječjeg doma „Mladost“,					

					centara za socijalni rad i NVO Juventas razvili su srednom 2017.g. dokument "Za sigurno i bezbjedno okruženje za djecu u Dječjem domu "Mladost".					
8.(2.13)Insitucionalizovanje programa Porodični saradnik“ za unapređenje i izgradnju roditeljskih vještina	Aktuelno sprovođenje programa „ Porodični saradnik“	MRSS i NVO sektor	2017	2021	Aktivnost realizovana Program se sprovodi u 6 opština, u					

					Podgorici, Bijelom Polju, Herceg Novom, Kotoru, Tivtu i Budvi. Programom je obuhvaćeno u toku 2017.godine 70 porodica i 150 djece. U narednom periodu će se povećavati broj opština u skladu sa planiranim.					
9.(2.14) Kreiranje programa za pozitivno roditeljstvo	Programi za pozitivno roditeljstvo		2017	2018	Aktivnost realizovana					

kao i kreiranje „roditeljske linije „ za podršku roditeljima	kreirani i i dostupni svima. Roditeljska linija kreirana	NVO sektor MRSS, MPJ UNICEF EU			Udruženje Roditelji je u februaru 2017. godine, u saradnji sa predstavništvom UNICEF u Crnoj Gori i uz podršku EU i privatnog sektora (to jest operatera Telecom, Telenor, M:tel i Telemach), otvorilo prvu nacionalnu anonimnu i besplatnu SOS Roditeljsku liniju (080 888 888) na kojoj roditelji/staratelji mogu da dobiju savjete u vezi sa roditeljstvom.					
10.(2.15) U kurikulume na bazičnom obrazovanju kadra	Kreirani kurikulumi na svim	Državni i privatni univerziteti,	2017	2021	Realizovana aktivnost i					

koji radi sa djecom uvesti kao obavezne teme module o prevenciji, identifikaciji, procjeni i izvještavanju o nasilju	fakultetima koji obrazuju budući kadar koji radi sa djecom	fakulteti, MPJ, Zavod za školstvo, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu, Centar za obuku nosilaca pravosudni h funkcija, MZ i Policajska akademija, NVO sektor			kontinuirano se sprovodi Teme poput vršnjačko, syber nasilje, ispoljavanje agresivnog ponašanja se obrađuju: u okviru predmeta Socijalna pedagogija na Studijskom programu Pedagogija, na studijskom programu Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u okviru predmeta Predškolska i Porodična pedagogija, na Učiteljskom programu: Porodična, Školska pedagogija. Na studijskom programu Psihologija sastavni						
---	---	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--

					element Razvojne i drugih psihologija.					
11.(2.16)Razvoj programa profesionalnog razvoja kadra o nasilju nad djecom, zaštiti, kontinuitetu, brige za sve relevantne stručnjake koji rade sa djecom žrtvama nasilja	Kreirani i realizovano programi profesionalnog razvoja kadra kao i broj obuka. Sprovedeno 5 programa obuke,	MPJ, Zavod za školstvo,M Z, bolnice, domovi zdravlja,Za vod za socijalnu i dječiju zaštitu, Centar za obuku sudija i tužilaštva, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa upravom za	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima u saradnji sa upravom za kadrove realizovala 5 programa obuke Od strane MUP-a formiran i operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama čiji će cilj biti i jačanje kapaciteta policije u smislu					

		kadrove, NVO sektor			osposobljavanja što većeg broja službenika za rad sa djecom.					
12.(2.17)Jačanje kapaciteta- kadrovskih i finansijskih- Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda	Povećan broj zaposlenih u Instituciji zaštitnika ljudskih prava i sloboda	Institucija zaštitnika ljudskih prava	2017	2021	Aktivnost realizovana					

Specifični strateški cilj 3: Osnaživanje uprave policije i pravosudnog sistema za zaštitu djece od nasilja i za rad u najboljem interesu djeteta

1.(3.1) Jačanje kapaciteta policije u cilju povećanja broja službenika osposobljenih za rad sa djecom i njihovog znanja o postupanju u najboljem interesu djeteta	Donijete Smjernice za postupanje nadležnih institucija	MUP uz podršku UNICEF-a i NVO	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi Tokom 2017.g. Ministarstvo unutrašnjih poslova je uz podršku NVO Centar za romske inicijative, UNICEF-a i EU donijelo je Smjernice za postupanje nadležnih institucija u slučajevima prepoznavanja i procesuiranja dječjih brakova i vanbračnih zajednica. Radna grupa za izradu smjernica					
---	---	--	-------------	-------------	--	--	--	--	--	--

					sastojala se od predstavnika svih relevantnih ministarstava i predstavnika nevladinog sektora.					
2.(3.3)Unaprijediti kvalitet pravne pomoći za djecu žrtve nasilja i uspostavljanje servisa za žalbeni mehanizam	Ministarstvo pravde- Direktorat za građansko zakonodavstvo i nadzor je preuzelo niz aktivnosti u skladu sa novinama iz Porodičnog zakona, koje se odnose na pružanje pomoći i podršku djetetu koje učestvuje u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima i zastupanje djece od strane kvalifikovanih punomoćnika-advokata u postupcima iz porodično-pravnih odnosa	Ministarstvo pravde	2017	2018	Aktivnost realizovana Organizovana je obuka za lica za podršku djetetu u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima. Organizovana je obuka za advokate za zastupanje djece u postupcima iz porodično-pravnih odnosa.					

3.(3.4) Pripremiti i sprovesti obuke za sudije, tužioce i advokate o konceptu prava djeteta	Sprovedene planirane obuke	NVO uz partnerstvo sa UNICEF-om i uz podršku EU	2017	2021	Realizovana i sprovodi se kontinuirano					
4.(3.7) Informisanje djece i njihovih zastupnika o pravima djeteta i dostupnim uslugama podrške u okviru pravosudnog sistema	Ministarstvo pravde je uz ekspertsku podršku predstavništva UNICEF-a razvilo materijale koji će djeci na razumljiv način kao i njihovim roditeljima približiti širok korpus prava djece	Ministarstvo pravde uz podršku UNICEF-a.	2017	2021	Realizovana i sprovodi se kontinuirano					

Specifični strateški cilj 4: Pokretanje promjena u društvenim normama koje prihvataju, opraštaju ili ignorišu nasilje

1. (4.1) Nacionalna kampanja protiv fizičkog kažnjavanja djece i porodičnog nasilja	Kampanja "Zaustavimo nasilje" uz podršku UNICEF-a, EU i Telenor Fondacije pokrenuta i realizovana	Vlada, Lokalna samouprava, NVO sektor	2017	2017	Aktivnost realizovana					
2. (4.2) Sprovođenje nacionalne kampanja o nasilju nad djecom, za podizanje javne svijesti o problemu vršnjačkog nasilja, nasilja u školama, o problemu online nasilja, nasilja u vezama kao i seksualnog nasilja o društvenim normama i kulturnoj praksi koja prihvata, oprašta ili ignoriše nasilje	Razvijen program prevencije. Sprovedena kampanja u školama. Razvijen set materijala i distribuiran u školama, institucijama, zdravstvenim ustanovama, CSR i široj javnosti	MPJ, NVO sektor i mediji uz podršku UNICEF-a	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi Ministarstvo prosvjete je razvilo program prevencije nasilja na društvenim mrežama i obučilo nastavnike predmetnih programa Informatika za osnovnu i srednju					

					školu da ga primjenjuju. Standardizovan je i prilagođen za primjenu u crnogorskim školama program „Prekini lanac – zaustavimo elektronsko nasilje“, U saradnji sa kancelarijom UNICEF-a razvijena je aplikacija za pametne telefone koja se zove <i>NET prijatelji</i> za djecu uzrasta od 9 do 11 godina. Sa 4 grupe od 30-tak nastavnika promovisan školski portal o bezbjednosti na internetu.					
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

3.(4.3)Razvoj,unapređenje i primjena programa obuke u cilju promjene stavova koji prihvataju, opraštaju ili podržavaju nasilje, uključujući i stereotipne rodne uloge, rasnu ili etičku diskriminaciju, prohvatanje fizičkog kažnjavanja i drugih štetnih tradicionalnih praksi	Razvijeni i akreditovani programi koji utiču na promjenu stavova, Realizovane brojne obuke	MLJMP, MPJ,MRSS,MZ, NVO sektor	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi					
4.(4.4)Obuka medija o pravima djeteta,o svim vrstama i oblicima nasiljanad djecom i izvještavanju o nasilju nad djecom		Agencija za elektronske medije, Agencija za zaštitu ličnih podataka, mediji	2017	2021	Aktivnost nije realizovana.					
5.(4.6) Pružanje informacija putem medija , uključujući elektronske medije, o nasilju nad djecom, posebno online seksualnog iskorišćavanja djece i online vršnjačkog nasilja		MIT i Regulatorno medijsko tijelo, mediji	2017	2021	Aktivnost nije realizovana					

Specifični strateški cilj 5: Razvijanje životnih vještina i otpornosti kod djece kako bi se spriječilo nasilje i njegove posljedice

1.(5.1)Promocija, jačanje, osnaživanje nacionalnog dječijeg SOS telefona za savjetovanje i prijavu nasilja nad djecom	Organizuju se obuke za stručne radnike u Dječijem domu "Mladost" koji će biti uključeni u rad ovog servisa.	MRSS, NVO sektor, UNICEF	2017	2018	Realizacija aktivnosti se privodi kraju					
2.(5.2) Kreiranje i implementacija programa za osnaživanje djece predškolskog uzrasta za razvoj socio- emocionalnih vještina	Programi kreirani i sprovedeni u svim predškolskim ustanovama	MPJ, ZzŠ, NVO sektor	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi					
3.(5.3) U okviru redovnih i vannastavnih školskih programa sprovoditi preventivne aktivnosti u cilju promovisanja prava djeteta i principa nenasilja	Sprovedeni školski preventivni i edukativni programi	MPJ,ZzŠ, NVO	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi					

4.(5.4)Kontinuirana primjena programa usmjerenih na smanjivanje vršnjačkog nasilja	Sprovedeni preventivni i edukativni programi i radionice	MPJ,ZzŠ, NVO, MRSS	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi					
5.(5.5)Razvoj i primjena programa čiji je focus podrška djeci iz osjetljivih grupa za jačanje vještine samozaštite od svih oblika nasilja	Osmišljeni, akreditovani, sprovedeni preventivni i edukativni programi i radionice	MPJ,ZzŠ, NVO, donator, MRSS	2017	2021	Realizovana aktivnost i kontinuirano se sprovodi U resursnim centrima izradili procedure koje propisuju mehanizam prepoznavanja i postupanja u slučajevima svih formi nasilja nad djecom sa smetnjama u					

					razvoju (u porodici, institucijama i sl). Sprovedene su obuke za timove koji su ih dalje realizuju sa i za djecu, roditelje i ostali kadar.					
6.Jačanje socio-emocionalno zdravstvenih vještina na svim nivoima obrazovanja	Promovisan izborni predmet Zdravi stilovi života Sprovedena inicijativa" Moje vrijednosti i vrline"	MPJ,ZzŠ, NVO, , MRSS	2017	2021	Realizovano i kontinuirano se sprovodi					

Specifični strateški cilj 6: Kreiranje sistema za monitoring, evaluaciju i istraživanje

1.(6.1)Razviti i operacionalizovati indikatore za praćanje i evaluaciju rada na polju nasilja nad djecom u elektronskom formatu-bazi podataka u MRSS, MUP-u,MZ,MP i u informacionom sistemu pravosuđa	U saradnji sa MRSS, započet je rad na razvijanju indikatora za praćenje i evaluaciju rada na polju nasilja u porodici, u okviru Operativnog tima formiranog od strane MRSS	MRSS,MP,MUP, Sekretarijat Sudskog savjeta,MZ, MPJ	2017	2021	Realizovano i kontinuirano se sprovode aktivnosti					
2.(6.2)Povezati i umrežiti sve baze podataka relevantnih ministarstava a u dijelu koji se bavi nasiljem nad djecom	Formiran operativni tim od strane MRSS koji će raditi na razvijanju indikatora za praćenje i na polju zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad djecom, kao i na povezivanju i umrežavanju svim baza podataka relevantnih ministarstva u dijelu koji se bavi nasiljem nad djecom	MRSS, MP,MUP,MZ,MPJ, Sekretarijat Sudskog savjeta	2017	2021	Realizovano i kontinuirano se sprovode aktivnosti					

3.(6.3)Sprovođenje istraživanja o pojavi nasilja nad djecom	Sprovedeno istraživanje o znanjima, stavovima i ponašanjima javnosti na temu nasilja nad djecom	NVO SOS Telefon Nikšić, Centar za ženska prava uz podršku UNICEF-a i EU	2017	2021	Aktivnost realizovana i kontinuirano će se sprovoditi					
4.(6.4)Formiranje komisije od predstavnika nadležnih institucija i NVO sektora za praćenje implementacije Strategije	Komisija je formirana i sastoji se od predstavnika nadležnih institucija	Ministarstva po principu rotacije MRSS za 2017 g. MPJ za 2018 g. MZ za 2019 g. MUP za 2020 g.	2017	2017	Aktivnost realizovana. Komisija za praćenje implementacije Strategije je formirana i sastoji se od predstavnika nadležnih institucija.					

Status realizacije: Aktivnost realizovana 

Aktivnost u toku 

Nerealizovana aktivnost 

PREPORUKE ZA NAREDNE FAZE SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

Ono što nam predstoji u narednom periodu, a od velikog je značaja za sveobuhvatno sprovođenje strategije je prevashodno:

- Osnivanje i operacionalizovanje Nacionalne Dječije kuće za djecu žrtve nasilja - potrebno obezbijediti finansijska sredstva i bolju međuresornu koordinaciju
- Izrada analize zakonskog okvira o nasilju nad djecom u Crnoj Gori za što je potrebno obezbijediti finansijska sredstva za konsultanta
- Institucionalizacija usluge "Porodični saradnik" - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za proširenje programa na sve opštine u Crnoj Gori
- Širenje programa roditeljstva - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za proširenje programa na sve opštine u Crnoj Gori
- Razvijanje programa jačanja savjetodavnih usluga za tretman i psihosocijalni podršku žrtvama - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za obuke zaposlenih u zdravstvenom sektoru i organizovati pružanje usluge
- Izrada i implementacija specijalizovane obuke psihijataru i psihologu za obavljanje forenzičkog intervjua sa žrtavama nasilja - potrebno obezbijediti finansijska sredstva i organizovati obuku.
- Razvijanje kvalitetnih usluga za rad sa počiniocima nasilja nad djecom - potrebno obezbijediti finansijska sredstva za obuke i organizovati pružanje usluge u okviru zdravstvenog sistema